

ΛΑΖΑΡΟΣ ΣΩΧΟΣ

ΟΙ ΕΚΦΩΝΗΘΕΝΤΕΣ ΛΟΓΟΙ

Ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ ἀειμνήστου γλύπτου Λαζάρου Σώχου, ἡ κοινότης Ὑπερσίων τῆς Τήνου, πενθοῦσα ἐπὶ τῇ ἀπολείᾳ τοῦ διαπρεποῦς συμπολίτου αὐτοῦ, ἐξέδωκε ψήφισμα, ἀπεφάσισε δὲ ὅπως φροντίζι αὐτοῦ δημοσιευθῶσι οἱ κατὰ τὴν κηδείαν τοῦ μακαρίτου καλλιτέχρου ἐκφωνηθέντες λόγοι.

ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ ἐκφωνηθεὶς εἰς τὸν νεκρὸν τοῦ Λαζάρου Σώχου, Καθηγητοῦ τῆς Γλυπτικῆς ἐν τῷ Μετσ. Πολυτεχνείῳ, ὑπὸ ΑΔΕΞ. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ, τῇ 22 Φεβρουαρίου 1911.

Περιπόθητε καὶ ἀγαπητὲ Λάζαρε,

Εἰς ἐμὲ, τὸν παιδικὸν σου φίλον καὶ συμμαθητὴν ποτε ἐν τῇ Καλλιτεχνικῇ τῶν Ἀθηνῶν Σχολῇ, ἔλαχεν ὁ πικρὸς κληρὸς ἵνα τὸ ὕστατον τὴν στιγμὴν ταύτην σὲ ἀποχαιρετήσω ἐκ μέρους τῶν συναδέλφων σου, μελῶν τοῦ «Συνδέσμου Ἑλλήνων Καλλιτεχνῶν», οὗ σὺ ἦσθ ἐκ τῶν πρώτων ιδρυτῶν καὶ μέλος περιφανέστατον.

Ἐκεῖ ἐν μέσῳ ἡμῶν προχθὲς ἀκόμη διέλαμπεν ἡ γλυκεῖα καὶ τόσον συμπαθὴς φρεσιογνωμία σου καὶ ἀντίχεις ἡ ὀξεῖα καὶ θερμὴ σου φωνή, πάντες δὲ μετὰ σεβασμοῦ ἠκούαμεν τὴν γνώμην σου, γνώμην πολυπείρου καὶ εἰλικρινοῦς καλλιτέχνου.

Τίς ποτε θὰ ἐφαντάζετο ὅτι τόσον ταχέως θὰ μᾶς ἐγκαταλίπης καὶ ὅτι οὐδέποτε πλέον ἡ χεὶρ σου ἢ θερμοπυρρὸς θὰ κινήσῃ τὸν πηλόν, οὐδὲ θὰ ἐμπυρνώσῃ πλέον τὸ μάρμαρον καὶ τὸν χαλκόν;

Καὶ ἤδη κατὰ τὴν ὁδυνηρὰν ταύτην στιγμὴν, καθ' ἣν ὁ θάνατος ἐπισφραγίζει τοσοῦτον μακρὸν καὶ γόνιμον βίον, βίον παραγωγῆς καὶ ἐμπνεύσεως, ἤδη, λέγομεν, ἡ διάνοια ἡμῶν ὡς ἀστραπὴ διατρέχει τὸ φαινόν σου καλλιτεχνικὸν στάδιον καὶ σὲ παρακολουθεῖ ἀπὸ τῶν πρώτων βημάτων μέχρι τῆς τελευταίας σου χθὲς πνοῆς, νοερῶς δὲ ἀνεγείρομεν διὰ τῶν ἔργων σου τρόπαιον μεγαλοπρεπὲς ἐπὶ τοῦ τάφου σου, τρόπαιον ὅπερ θὰ παραμείνῃ ἐς αἰεὶ ἀθάνατον μαρτύριον τῆς ιδιοφυΐας καὶ τοῦ πνεύματός σου!

Καὶ νῦν ποῖαν στιγμὴν τοῦ βίου αὐτοῦ νὰ μὴ ἀναπολήσω; ποῖον δημιούργημα τῆς ἐμπνεύσεως τοῦ Λαζάρου Σώχου νὰ μὴ ἐξάρω κατὰ τὸν ὁδυνηρότατον τοῦτον ἀπολογισμὸν τοῦ ὕστατον ἀποχωρισμοῦ;

Τὸν ἐνθυμούμαι νεαρὸν καὶ εὐέλπιν μαθητὴν ἐν τῇ ἐνταῦθα Καλλιτεχν. Σχολῇ. Ἀκαταπόνητος καὶ φιλοπονώτατος, δὲν ἐφρόντιζε οὐδὲ κἄν περὶ τῆς τροφῆς του, ἀλλ' ἐνῷ πάντες ἀπῆρχοντο ὅπως προγευματίωσιν, αὐτὸς κατάκλειστος καὶ μόνος ἐξηκολούθει ἐργαζόμενος καὶ ἀντιγράφον ὅτε μὲν τὸν «Βάκχον», ὅτε δὲ τὸν «Κοιμώμενον Φαῦνον».

Μετά τινα ἔτη τὸν ἐπαγεῖδον ἐν Παρισίοις, ὅπου πλησίον τοῦ Λέοντος τοῦ Belfort εἶχεν ἰδρῶσαι τὸ ἐργαστήριόν του. Μαθητὴς τότε τοῦ Μερσιέ, καλλιτέχνης βραδύτερον ἀνεξάρτητος, ἐργάζετο καὶ ἐδημιούργει νυχθημερὸν, ἐν δὲ τῷ «Salon» ἔδρασε τὰς πρώτας του καλλιτεχνικὰς δάφνας.

Κατὰ τὴν Παγκόσμιον Ἐκθεσιν τοῦ 1900 ὁ Σώχος διὰ τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Κολοκοτρώνη ἐξυψοῦται εἰς ἐθνικὸν καλλιτέχνην. Ὁ ἀνδριάς ἐκεῖνος εἶνε μία ἐποποιΐα. Ὁ Κολοκοτρώνης του εἶνε τὸ κορυφωμα τῆς καλλιτεχνικῆς του δράσεως.

Χάρis δὲ εἰς τὴν γενναιοδορίαν καὶ ἀφιλοκέρδειαν τοῦ διαπρεποῦς Τηνίου καλλιτέχνου καὶ ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν κοσμεῖται σήμερον διὰ τοῦ θαυμαστοῦ τοῦτον μνημείου, ὅπερ τιμᾷ τὴν Ἑλληνικὴν Τέχνην.

Ὁ Λάζαρος Σώχος ἐδέχθη νὰ ἐπιστανήσῃ τὴν εἰς

χαλκὸν κατασκευὴν δευτέρου ἀντιτύπου, ὑπερανθρώπως κοπιᾶσας τότε χωρὶς οὐδεμίαν ἀμοιβὴν νὰ δεχθῇ.

Ἐπανελθὼν μετὰ δεκατετραετῇ σχεδὸν βίον ἐν τῇ ξένῃ εἰς τὴν γενέτειραν ἀναλαμβάνει τὴν ἀναστολῶσιν τοῦ Λεοντος τῆς Χαιρωνείας, τὸ δ' ὑπέροχον ἐκεῖνο μνημεῖον τῆς ἀποφράδος ἡρωικῆς ἡττῆς τῶν Ἑλλήνων δὲν ἠδύνατο νὰ τύχῃ ἱκανωτέρου καὶ ἐμπεριότερου ἀναστυλῶτος.

Ἐν τῷ μεταξύ πλείσται σπουδαί, προτομαὶ καὶ μνημεῖα ἐξέρχονται τοῦ ἐργαστηρίου του, ἡ δὲ Πολιτεία ἡ ἑλληνικὴ ἀμείβουσα τὴν ἀξίαν καὶ ἱκανότητα αὐτοῦ διορίζει τὸν Σώχον καθηγητὴν τῆς Γλυπτικῆς ἐν τῇ Σχολῇ τῶν Καλῶν τεχνῶν. Πλὴν, φεῦ! μετ' ὀλίγα ἔτη ἰδοὺ ὅτι βάσκανος σήμερον δαίμων θραύει τὸ νῆμα τῆς ζωῆς τοῦ μεγάλου καλλιτέχνου καὶ ἀπορφανίζει οὕτω προῶρως καὶ δυσαναπληρώτως τὴν Σχολὴν ἡμῶν τοιούτου πολυτίμου καὶ ἱκανοῦ διδάσκαλου!

Ἄλλ' ἤδη πρέπει ν' ἀποχωρισθῶμεν διὰ παντός, ἀγαπητέ μοι Λάζαρε! Χαῖρε δὲ, διότι ἡ ψυχὴ σου εἰσέρχεται εἰς τὸν φωτεινὸν ἐκείνον λευκῶνα ὅπου θὰ συναντήσῃ τὸν Φειδίαν μετὰ Μύρωνος καὶ τοῦ Κανόνα καὶ τὸν Λεονάρδον ντὰ Βίντσι μετὰ τοῦ Πραξιτέλους καὶ Τορβάλδσεν. Τὶ εὐτυχὴς ἡ διατριβὴ μετὰ τοιούτων μεγάλων καλλιτεχνῶν!

Δι' ἡμᾶς, διὰ τὴν Πατρίδα ὁ θάνατός σου εἶνε ἀληθὴς ἐθνικὴ σιμφορά, διότι οἱ καλλιτεχνῆται εἶνε διὰ μίαν φυλὴν ὅ,τι οἱ πολῦτιμοι λίθοι ἐντὸς τῶν πετρωμάτων τῆς γῆς. Αὐτοὶ συγκεντροῦσιν ὅλην τὴν λάμψιν, τὴν ζωὴν καὶ πρωτοτυλίαν ἐνὸς λαοῦ. Ἄνευ καλλιτεχνῶν τὰ ἔθνη θ' ἀντιπαρήρχοντο ἐπὶ τῆς γῆς χωρὶς ν' ἀφήνωσιν οὐδὲν ἔχνος τῆς διαβάσεώς των...

Διὰ τοῦτο δέχθητι τὰ δάκρυά μας ὡς τελευταῖον φόρον εὐγνωμοσύνης πρὸς τὴν εὐγενὴ σου καὶ ἐμπνευσμένην ψυχὴν! Γαῖαν ἔχοις ἐλαφράν, Λάζαρε Σώχε.

Λόγος ἸΩ. ΣΙΓΑΛΑ, δικηγόρου

εἰς τὸν Λάζαρον Σώχον.

Εἰς ἐμὲ τὸν θαυμαστήν τοῦ ἐξόχου συμπολίτου μου ἔλαχεν ὁ κληρὸς καὶ ἐδόθη ἡ ἐντολὴ ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεὶ παροικίας τῶν Τηνίων ν' ἀπεικονίσω τὰς ἀρετὰς του, τὰς ἀποτελούσας διδακτικὸν καὶ ἀξιωματικὸν παράδειγμα διὰ τοὺς ἐπιζῶντας καὶ νὰ ἐξυμνήσω τὴν ἀγαθότητα καὶ εὐγένειαν τῶν αἰσθημάτων του, τὴν κατοπτριζομένην εἰς τὴν γαληνιαίαν μορφὴν του καὶ τοὺς πάντοτε γλυκεῖς καὶ λάμποντας ὀφθαλμούς του, τοὺς προδίδοντας ἀγανάκτησιν τῆς ψυχῆς του μόνον κατὰ τῆς ἀφιλοπατρίας, τοῦ ἐγωῖσμοῦ, τῆς ἰδιοτελείας, τῆς ματαιότητος καὶ πολυτελείας, τῶν μεγάλων τούτων μολυσμάτων τῆς συγχρόνου κοινωνίας, ἅτινα ἐκθνήλυνον τὴν ζωὴν, ρυπαίνουσι καὶ ταπεινοῦσι τὸ πνεῦμα, γεννῶσι τὴν διαφθοράν καὶ τὸ ἔγκλημα καὶ κατεργάζονται τὴν δυστυχίαν ἡμῶν αὐτῶν. Κατὰ τοῦ ρύπου τούτου τῆς ψυχῆς, κατὰ τῆς μολύνσεως ταύτης τοῦ πνεύματος ἐξανίστατο ὁ πάντοτε μετρίχους καλλιτέχνης, ὅστις καθ' ὅλον τὸν βίον δὲν ἀπέδειξεν ἡ ἐνθουσιώδῃ λατρείᾳ διὰ τὸ ἀληθές, διὰ τὸ καλὸν καὶ ἀποστροφὴν πρὸς πᾶν μάταιον καὶ εὐτελές. Καὶ ὁλόκληρος ὁ βίος του ἦτο σύμφωνος πρὸς τὰς ἰδέας καὶ τὰ αἰσθηματά του καὶ δι' αὐτὸ ἀπέβη ἔξοχος οὐ μόνον ὡς καλλιτέχνης, ἀλλὰ καὶ ὡς πολίτης. Διὰ τὸν Λάζαρον Σώχον δὲν θὰ ἔλεγεν ὁ μέγας τραγικὸς τῆς ἀρχαιότητος ὅτι εἶναι σκιᾶς ὄναρ ὡς ἄνθρωπος, διότι τὸν ἀρπαγέντα ἐκ τοῦ μέσου ἡμῶν ἐν ἀρχῇ σχεδὸν τῆς δράσεώς του ἀπετέλει πᾶν εὐγενές, καλὸν καὶ ἀληθές καθ' ὁμοίωσιν τοῦ Θείου, καὶ ὅ,τι εἶναι θεῖον, δὲν εἶναι πρόσκαιρον,

οὐδὲ μάταιον, ἀλλ' ἐπιζητῇ, διδάσκει, ἠθικοποιεῖ, φωτίζει καὶ μετὰ θάνατον καὶ ἀνυψοῖ τὸν ἄνθρωπον μέχρι τοῦ αἰωνίου. Διὰ τὸν Λάζαρον Σάχον δὲν θὰ ἔλεγε καὶ ὁ μέγας Ἑκκλησιαστικὸς «ματαιότης ματαιότητων», διότι καθ' ὅλον τὸν βίον του ἀπέδειξεν ἀποστορὸν καὶ περιφρόνησιν πρὸς τὰς παταίας καὶ ταπεινάς ἀπολαύσεις, πρὸς τὴν τρυφήν καὶ τὰς ἐπιδείξεις, πρὸς τὴν πολυτέλειαν καὶ τὸν ἐγωϊσμόν καὶ ἀφ' οὗ πάντα ταῦτα ἀπεστρέφετο δὲν ἠδύνατο ἢ νὰ ἦναι ἀδιάφορος πρὸς τὸν πλοῦτον, ἀπαρνητὴς ἐαυτοῦ ζῶν διὰ τοὺς ἄλλους, τοὺς προσφεύγοντας εἰς αὐτὸν, καὶ ἐνθουσιώδης δι' ὅ,τι εὐγενὲς καὶ ὑψηλόν.

Δι' αὐτὸ ἔζησε καὶ ἔδρασεν ἐπιζητῶν καὶ ὡς φιλάνθρωπος Χριστιανός, καὶ ὡς φιλόπατρις Ἑλλήν καὶ Τήνιος καὶ ὡς μέγας καλλιτέχνης καὶ ἐν ἔργοις καὶ ἐν αἰσθήμασι. Καὶ ἐνθυμίζω τὴν ἀγγελικὴν ἀγαθότητα καὶ εὐγένειαν τῆς ψυχῆς του, διότι διὰ τὸν ἀληθῆ καλλιτέχνην δὲν ἀρκεῖ ἡ εὐφυΐα, ἀλλ' ἀπαιτεῖται καὶ ἀρετὴ διὰ νὰ αἰσθάνηται καὶ ἐνθουσιᾷ ὑπὲρ τοῦ καλοῦ, ὅπερ τότε στέφει μὲ δόξαν οὐ μόνον τὴν τέχνην, ἀλλὰ καὶ τὸ αἶσθημα, οὐ μόνον τὸν νοῦν ἀλλὰ καὶ τὴν καρδίαν. Τότε ἡ τέχνη οὐ μόνον τέρει, ἀλλὰ καὶ ὁμιλεῖ καὶ διδάσκει. Τότε τὸ ψυχρὸν μάρμαρον ἐμψυχούται εἰς Γαλιάνειαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ καλλιτέχνης μεταδίδει μετὰ τῆς εὐφυΐας του καὶ τὴν ψυχὴν του. Μὴ θὰ ἠδύνατο ὁ Ραφαήλ νὰ γράψῃ τὴν Παναγίαν ἢ ὁ Πραξιτέλης νὰ πλάσῃ τὸν Ἑρμῆν ἐν ἐν ἀμφοτέροις δὲν ὑπῆρχε περιείσσεια αἰσθήματος, ὥστε νὰ μεταδοθῇ τοῦτο καὶ εἰς τὰ ἔργα των; Δι' αὐτὸ καὶ τὰ ἔργα τοῦ ἐξόχου καλλιτέχνη, τοῦ τιμήσαντος τὴν σύγχρονον Ἑλληνικὴν τέχνην, διακρίνονται καὶ θαυμάζονται οὐ μόνον διὰ τὴν λεπτότητα τῆς τέχνης ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὸ αἶσθημα, ὅπερ μετέδωκεν αὐτοῖς ἡ μεγάλη εἰς αἰσθήματα ψυχὴ αὐτοῦ. Ἀλλὰ δι' αὐτὸ ἔτι μᾶλλον δι' ἡμᾶς, τοὺς γνωρίσαντας ἐκ τοῦ σύγγενος, διὰ τὸν γεννήσαντα αὐτὸν Πάνορμον, διὰ τὴν ἐκθρέψαντα Τήνον καὶ διὰ τὸν Ἑλληνισμόν, τὸν ὁποῖον ἐλάτρευε ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ τῆς μεγάλης καρδίας, ἀποβαίνει ὁδυνηρὸς ὁ θάνατος αὐτοῦ, ὁ ἀποστερήσας καὶ τὴν ἐν Ἑλλάδι καλλιτεχνίαν μετὰ τοὺς ἐτέρους δύο Τηνίους καλλιτέχνας Γαύζην καὶ Λύτραν, τοῦ ἐξόχου καὶ εὐγενοῦς μυσταγωγοῦ αὐτῆς.

Πρὸ 10 ἔτι ἡμερῶν ἦτο ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ζωῆς καὶ ἐν ὅλῃ τῇ δράσει του καὶ ἐχρεώσθη ὁ τυφλὸς καὶ ἀπαίσιος θάνατος ἵνα ἀποσπᾷ ἀφ' ἡμῶν πρὶν ἢ συμπληρώσῃ τὴν ἔνδοξον καλλιτεχνικὴν σταδιοδρομίαν του καὶ τὴν εὐγενὴ καὶ φιλάνθρωπον δρᾶσιν του. Τὸν ἀφῆρασαν ἀπὸ τὴν ζωὴν οἱ στρατιώται ἀπὸ τὸ πεδῖον τῆς μάχης καὶ μᾶς ἀφῆκεν ἐν τῷ μέσῳ τῆς δόξης του χωρὶς ἡ ἐλαχίστη πτώσις νὰ μειώσῃ τὴν λάμπριν τῆς ὑψηλόφρονος ζωῆς του, καὶ λέγω ὑψηλόφρονος, διότι μεθ' ὅλον τὸν σεμνὸν μετὰ ταπεινοφροσύνης βίον του ἐδικαιούτο νὰ ἦναι ὑψηλόφρων διὰ τὸν βίον, ὃν αὐτὸς οὗτος ἐδημιούργησε διὰ τῆς ἀδιαλείπτου ἐργασίας, διὰ τῆς ἰσχυρᾶς θελήσεως καὶ τῆς ἰδιοφυΐας του. Ὑπῆρξεν ἐργάτης τῆς τέχνης καὶ δὲν ὀφείλει εἰμὴ εἰς τοὺς ἐπιδόκους καὶ πολυτελεῖς μόχθους καὶ αἰς τὴν μεγάλαν φιλοτιμίαν του ὅ,τι ἐγένετο καὶ ὅ,τι ὑπέσχετο ἔτι νὰ γείνη.

Υἱὸς πτωχὸς ἀγροτῶν ἐγεννήθη ἐν τῷ λεπτογείῳ, ἀλλὰ καὶ εὐάνδρως χωρὶς τῶν Ὑστερινῶν τῆς Τήνου, ἐνθα τὴν ἀχαριστίαν τῆς γῆς ἀναπληροῖ ἡ εὐφυΐα καὶ ἡ ἐπίμονος δραστηριότης τῶν ἀνθρώπων. Ἐν εἰς ζῶσιν οἱ κάτοικοι μὲ λιτότητα, ἀλλὰ καὶ περισίαιαν καλαισθησίας καὶ λατρείας πρὸς τὴν τέχνην, ἥτις ἀπὸ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος ἔσθησε τὸν ἔνδοξον θρόνον της καὶ ἐκράτησε γηλοτύπος τὴν σκηπτρα τῆς προοιούσης ἐν Ἑλλάδι γλυπτικῆς ἐν τῷ δήμῳ Πανόρμου, ἐξ οὗ ἐξώρμησαν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀνατολὴν αὐτοδιδασκτοὶ τεχνίται καὶ ἔξοχοι καλλιτέχνη, οἱ καὶ ὁ Χαλεπᾶς, ὁ Φιλίπποτης, ὁ Καπαριάς, οἱ Λυρῖται, ὁ

Βούλγαρης καὶ πλείστοι ἄλλοι προάγοντες καὶ ἐκπροσωποῦντες τὴν ἑλληνικὴν καλλιτεχνίαν οὐ μόνον ἐν Ἑλλάδι καὶ Τουρκίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν Ρουμανίᾳ καὶ Ρωσσίᾳ καὶ ἄνευ τῶν ὁποίων ἡ ἑλληνικὴ καλλιτεχνία μέγχι ἐσχάτων ἂν δὲν ἦτο ἄγνωστος, θὰ ἦτο πάντως εἰς ἠπιώδη κατάστασιν. Ἐν τοιαύτῃ κοινωνίᾳ γεννηθεὶς ὁ ἔνδοξος νεκρὸς καὶ στερηθεὶς τῆς πατρικῆς στοργῆς καὶ προστασίας, ἥτις καθοδηγεῖ καὶ ἀνυψοῖ τὴν ψυχὴν τοῦ παιδὸς καὶ προπαρασκευάζει τὸν ἄνδρα ἀνεπλήρωσε διὰ τῆς φιλοτιμίας καὶ τοῦ προοδευτικοῦ πνεύματός του διαφυγὼν ὅλα τὰ ἐμπόδια καὶ ἀνυψωθείς μέχρι τῆς δόξης, τὴν ὁποίαν οὐδ' ὁ πρόωρος θάνατος θὰ δυνηθῇ ν' ἀφαιρέσῃ, διότι ὑπῆρξεν ἀγαθὸς ὡς παῖς, ἀπείρητος καὶ γλυκὺς ὡς ἀργότης, εὐληκρινὴς καὶ εὐδὴς ὡς σπάνιος πολίτης, φιλάνθρωπος καὶ ἐλεήμων ὡς ἀληθὴς χριστιανός, ἀλλὰ πρὸ πάντων φιλόπατρις μέχρις αὐτοθυσίας ὡς Ἑλλήν τοῦ 21 καὶ ἔξοχος ὡς καλλιτέχνης, ἐνθουσιῶν διὰ πᾶσαν ὑψηλὴν ἰδέαν καὶ λατρεύων τὰς εὐγενεῖς πράξεις.

Ἀπορφανισθεὶς εἰς ἡλικίαν 9 μόλις ἐτῶν καὶ φέρων τὸ βάρος τῆς ζωῆς ἐαυτοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας του καὶ τὴν εὐθύνην τοῦ μέλλοντός του μετέβη παρὰ θεῖον τοῦ λιθοξόφου ἐν Κων/πόλει καὶ ἐκεῖ ἐνῷ εἰργάζετο διὰ νὰ πορίζηται τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀπέδειξε προόφως τὴν ἔμφυτον κλίσιν πρὸς τὴν καλλιτεχνίαν καὶ τὴν παιδείαν, διότι μεθ' ὅλον τὸν κάματον τοῦ σώματος ἠκολούθει καὶ τὰ γράμματα κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη, κατόπιν δὲ διὰ τῆς ἐπιμονῆς καὶ ὑπομονῆς του εἰσῆλθη χάρις καὶ τῷ ἀγαθῷ θεῷ του εἰς τὴν ἀκμάζουσαν τότε ἐν Σταυροδρομίᾳ καλλιτεχνικὴν σχολὴν τοῦ Γάλλου Quilement, καὶ ἐκεῖ τόχιστα διεκρίθη καὶ ἐπέσυρε τὴν προσοχὴν καὶ θαυμασμόν τοῦ διευθυντοῦ καὶ τῶν διδασκάλων διὰ τὴν καταπληκτικὴν προόδον του εἰς τὴν πλαστικὴν καὶ τὴν ἱστογραφίαν. Τότε ἐγνωρίσθη καὶ μετὰ τῆς ἐν τῇ αὐτῇ σχολῇ μαθητρίας τῆς ὄντως εὐγενοῦς Θηρεσίας Γ. Ζαρίφη, ἣδὲ ἐριτίμου κυρίας Α. Βλαστοῦ, ἥτις βραδύτερον ἀπέβη καὶ προστάτης ἄγγελος, χειραγωγίσας τὸν νεαρὸν καὶ εὐέλπιν καλλιτέχνην μας εἰς τὰ ἄδυτα τῆς τέχνης, διότι ἀποθανόντος τοῦ Quilement καὶ διαλυθείσης τῆς σχολῆς αὐτοῦ, ὁ φιλομαθὴς παῖς ἀψάμενος τῶν θεληγμένων τῆς τέχνης καὶ μὴ ὑπολογίζων τὰ προσκόμματα ἐσπευδεν εἰς Ἀθήνας, ἐνθα ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Δρόσῳ ἀντὶ εὐτελοῦς ἡμερομισθίου προτιμήσας καὶ πάλιν νὰ υποβάλῃ τὸ σῶμα εἰς δεινὰς στερήσεις καὶ ἀτρεῖτους κόπους ὅπως ἀναπτύξῃ τὸ πνεῦμα καὶ μορφώσῃ τὴν ψυχὴν καὶ πρὸς τοῦτο, ἐνῷ εἰργάζετο παρὰ τῷ Δρόσῳ, ἐφοίτα καὶ εἰς τὴν σχολὴν τῶν Καλῶν τεχνῶν ἀκολουθῶν καὶ μαθήματα ζωγραφικῆς ὑπὸ τὸν Λύτραν. Οὕτως, ἐν μέσῳ ἀδιαλείπτων στερήσεων καὶ μόχθων ὑπερανθρώπων, λέγει ὁ βιογράφος αὐτοῦ, κατόρθωσεν ὁ ἄβρὸς καὶ λεπτοφυὴς σπουδαστὴς νὰ περατώσῃ τὰς ἐν τῷ Πολυτεχνεῖῳ σπουδὰς του ἀριστεύων πάντοτε ἐν τε τῇ γλυπτικῇ καὶ ζωγραφικῇ καὶ ἐπισύρων τὸν θαυμασμόν καὶ τὴν ἐκτίμησιν τῶν διδασκάλων του.

Τὸ ἀληθὲς ὅμως εἶναι ὅτι κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐν τῷ Πολυτεχνεῖῳ φοιτήσεώς του ἐπεφάνη ὁ προστάτης ἄγγελος ἐν τῷ προσώπῳ τῆς παιδικῆς συμμαθητρίας του, τῆς τότε δεσποίνης Α. Βλαστοῦ, ἥτις διερχομένη κατὰ τὸ 1881 τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐπισκεψαμένη τὰς αἰθούσας τοῦ Πολυτεχνείου συνήνησεν ἐκ τυχῆς τὸν σεμνὸν καὶ αἰδήμονα νεανίσκον ἀφοσιωμένον εἰς τὴν λατρείαν καὶ μελέτην τῆς τέχνης καὶ τότε ἐμπνευσμένη ἀπὸ τὰς καλὰς τέχνας καὶ συγκινημένη διὰ τὰς προόδους καὶ ἐπίδοσιν τοῦ ἄλλοτε συμμαθητοῦ της προσεγγέθη νὰ χορηγῇ χρηματικὸν ἐπίδομα μέχρις ἀποπερατώσεως τῶν σπουδῶν του, μεθ' ὃ καὶ πλήρης τεποιθήσεως διὰ τὸ μέλλον ἀπέστειλε γενναίω φρονι δαπάνῃ τὸν ἀριστεύσαντα ἀπόφοιτον τοῦ Πολυτεχνείου εἰς Παρίσιον, ἐνθα κατ' ἀρχὰς εἰσή-

χθη εἰς τὴν «École des Arts decoratifs» καὶ τάχιστα διακριθεὶς εἰς τὴν ἀνωτάτην καλλιτεχνικὴν τῆς Γαλλίας (École des Beaux Arts) ἀφ' οὗ προηγουμένως ὑποστάς τὴν συνήθη δοκιμασίαν ἐπρώτευσε μεταξὺ 97 γάλλων καὶ ξένων συναγωνισθέντων μετ' αὐτοῦ.

Καὶ ἐν Παρισίοις καθ' ὅλην τὴν μαθητείαν του ἐν ἀμφοτέροις ταῖς σχολαῖς διεκρίνεται πάντοτε καὶ ἡρίστευε λαβὼν εἰς τοὺς διαγωνισμοὺς 17 ἐν ὧν βραβεῖα καὶ μετάλλια προόδου. Τοιαῦτα δὲ πάντοτε δείγματα τῆς ἐξόχου καλλιτεχνικῆς ἰδιοφυΐας του παρεῖχεν ἄλλεπάλληλα, ὥστε οἱ αὐτόθι διάσκημοι γλύπτει Φλοκεὶ καὶ Μερσιε ἦνοιζαν εἰς τὴν «Ἑλληνικὴν καλλιτέχνην» τὴν ἐλευθέραν εἰσοδὼν τὼν σπουδαστηρίων τὼν καὶ ἐτίμων αὐτὸν διὰ τῆς ἀναστροφῆς τὼν ἀποδιδόντες οὕτως εἰς αὐτὸν ἐπίζηλον τιμὴν, μὴ ἀπονενομημένην ὑπ' αὐτὸν οὐδ' εἰς Γάλλους καλλιτέχνους.

Μαθητὴς ὢν τοῦ ἐνταῦθα Πολυτεχνείου ἐξεπύνησε τὸν Περασέα φέροντα τὴν κεφαλὴν τῆς Μεδούσης, βραβευθέντα κατὰ τὸν Θωμάιδειον διαγωνισμόν τοῦ 1884, καὶ τὸν Ὀδυσσεά ἀναγνωρίζοντα ἐπὶ τοῦ κυνός του. Ἐν Γαλλίᾳ ἐφιλοτέχνησε πλείοτα ἔργα διακριθέντα διὰ τὴν ἐμπνευσιν, λεπτότητα καὶ χάριν τῆς τέχνης καὶ πάντα σχεδὸν βραβευθέντα ἐν οἷς καὶ τὰ ὑποβλήματα εἰς τὴν τελευταίαν Ὀλυμπιακὴν Ἐκθεσιν. Ἐν τῷ Salon τῶν Παρισίων τοῦ 1890 ἐτιμῆθη διὰ τοῦ πρώτου βραβείου ἐν χαριέστατον πρόπλασμα αὐτοῦ «La Muse de retour sur l'Agora» τὸ ὁποῖον πολλὰ γαλλικὰ φύλλα καὶ ἰδίως ἡ «Revue des Beaux Arts» ἐκτενῶς καὶ εὐμενέστατα ἔκριναν. Ἄλλ' ἔκεινα κατ' ἐξοχὴν τὰ ἔργα αὐτὰ ἐστερέωσαν τὴν φήμην ἀριστείας καὶ δημιουργικοῦ καλλιτέχνου, κεκτημένου σπανίους θησαυροὺς ἐμπνεύσεως καὶ σμίλην θαυμασίως πρὸς αὐτοὺς ἐφάρμιλλον εἶναι τὸ μνημεῖον τοῦ Βύρωνα ἀριστεύσαν εἰς τὸν ἐπὶ τούτῳ διαγωνισμόν καὶ τυχὸν τοῦ διαχρυσολογίου βραβείου καὶ ὁ ἑνδριὰς τοῦ ἐνδόξου καὶ θαυματούρου στρατάρχου, βραβευθεὶς καὶ οὕτως διὰ πρώτου βραβείου κατὰ τὸν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς Ρώμης ἐπὶ τούτῳ γεγόμενον διαγωνισμόν.

Μαθητὴς δ' ἔτι ὄντος τοῦ Λαζ. Σώχου ἐν Παρισίοις ἔλεγε περὶ αὐτοῦ ὁ Μερσιε «Αὐτὸ τὸ παλῆόπαιδο θὰ φέρῃ ἐκτανάσασιν εἰς τὴν τέχνην». Ὑπονοῶν μὲ τοῦτο τὴν ὀξείαν ἀντίληψιν, τὴν τελείαν σύλληψιν τῆς καλλιτεχνικῆς ιδέας καὶ τὴν ὑπέροχον καὶ ἐλευθέραν ἀποτύπωσιν αὐτῆς. Εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν θεμάτων ἐνεπνέετο τὸ φιλελεύθερον πνεῦμα του πάντοτε ὑπὸ ἐνθέρμου φιλοπατρίας καὶ εὐγενείας αἰσθημάτων, διὸ καὶ ἀπετύπωσε τὸ ἔξοχον καὶ μεγαλοπρεπὲς ἔργον τοῦ Κολοκοτρώνη ὅσον καὶ ἡ ἐθνικὴ ιδέα, ἣν ἐξεπροσώπει ὁ μέγας στρατάρχης, δι' αὐτὸ δὲ καὶ ἐσχάτως ἔτι ἐτιμῆθη ὁ καλλιτέχνης μὲ τὸ Οἰκονόμιον βραβεῖον. Ἐτερον ἔργον πλούσιον κατὰ τὴν σύλληψιν τῆς ιδέας διαιωνίζον τὸν σύγχρονον ἡρωϊσμόν εἶναι τὸ τοῦ ἐθνομάρτυρος Π. Μελά, καὶ τὸ μνημεῖον τοῦ Ν. Ζαρίφη, πατρὸς τῆς εὐγενεῖς προστάτιδος του, ἐν τοῖς ὁποίοις καταφαίνεται καὶ ὁ ἐξ εὐγνωμοσύνης καὶ φιλοπατρίας ἐνθουσιασμοῦ τοῦ καλλιτέχνου. Ἐεἰ μᾶλλον δὲ συνέδεσε τὸ ὄνομά του μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς καλλιτεχνίας διὰ τὸν ἐμπνευσμένον ἀναγλύφον κάτωθι τοῦ ἀνδριάντος Κολοκοτρώνη, διὰ τῆς συμπληρώσεως τὸν ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀρχαιοτῆτων καὶ διὰ τῆς ἀναστηλώσεως τοῦ Λέοντος τῆς Χαιρωνείας. Ἀντάξια τῆς καλλιτεχνικῆς ἁξίας του εἶναι καὶ τὰ τελευταῖα ἔργα του, καὶ ἰδίᾳ τὸ μνημεῖον τοῦ Α. Συγγροῦ, ἀριστοτέλειον τέχνης καὶ συλλήψεως, ἀποσταλὲν ἡδὴ εἰς τὴν διεθνή ἐκθεσιν τῆς Ρώμης, καὶ αἱ προτομαὶ τῶν ἐξεχόντων παρ' ἡμῖν ἀνδρῶν Κοντοσταύλου, Γεροκωστοπούλου, Τζιβανοπούλου καὶ τοῦ ἐθνικόφρονος καὶ σοφοῦ διδασκάλου Γεωφ. Μιστριώτου, οἵτινες μόνον εἰς τὸν ἐνδοξον καλλιτέχνην ἀπέθετον τὴν πεποιθήσιν τῆς πιστῆς καὶ ἐμπνευσμένης ἀποτύπωσης καὶ ἐθεώρουν τιμὴν νὰ

διαγωνισθῇ ἡ μορφή των ἀπὸ τὴν σμίλην αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ ὡς πατριώτης ὁ Λάζαρος Σώχος δὲν ἦτο κατώτερος τοῦ καλλιτέχνου, διότι οὐ μόνον πάντοτε ἐμόχθη καὶ ἔδρα ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ιδέας, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1897, ὡς πρόεδρος τοῦ Συλλόγου τῶν ἐν Παρισίοις σπουδαστῶν, ἐνεθουσίασε πολλοὺς αὐτῶν καὶ κατήλθεν ἐνιαυθὰ καὶ ἐπολέμησεν ἐν Δομοκῷ μετὰ τῶν ἐθελοντῶν ὑπὸ τὸν ἐνδοξον Γαριβάλδην μετὰ ἐνθουσιώδους ἡρωϊσμοῦ, ἐν ᾧ πλείστοι ἄλλοι καὶ νεώτεροι ἔτι αὐτοῦ, ὠφελοῦμενοι τῆς ἐνόχου ἀνοχῆς καὶ ἀκηδίας τῶν ἐν τέλει περιωρίζοντο χρόνιτες καὶ ἐπικρίνοντες μόνον ἐξ Ἀθηνῶν τὰ τοῦ ἐθνοκτόνου πολέμου, ὅστις βεβαίως θὰ εἶχεν ἄλλην ἔκβασιν, ἐὰν καὶ οἱ ἄρχοντες διηθύονον αὐτὸν σοβαρῶς καὶ ἐθνικῶς καὶ οἱ στρατεύσιμοι νέοι ἐνεπνεόντο ὑπὸ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῆς φιλοπατρίας τοῦ Λαζάρου Σώχου, ὅστις ἀκριβῶς δι' αὐτὸ καὶ ὡς ἀγνοῶν τὴν τέχνην τῶν ἐπιτηδεῶν ἔμενε πάντοτε ξένος καὶ ἀδιάφορος εἰς τοὺς ἐπισήμους, οἵτινες καὶ σήμερον ἔτι μετὰ τὴν λεγομένην ἀνόρθωσιν δὲν ἔκρινον ἄξιον ἑαυτὸν νὰ συνοδεύσῃ καὶ εἰς τὴν τελευταίαν κατοικίαν του, ἂν μὴ τὸν ἔξοχον καλλιτέχνην τοῦλάχιστον τὸν ἐνθερμον πατριώτην, ἐν ᾧ δὲν ἀταξιοῦσι νὰ τιμῶσιν εὐτελεῖς κόλακας ἢ ματαιοδόξους πλουτοκράτας. Δι' αὐτὸ καὶ ἡ ἀρετὴ σπανίζει ἐν Ἑλλάδι ἀποθαρουμένη, καθ' ὅσον δὲν λατρεῖται ὑπὸ ἀγνῆς συνειδήσεως καὶ εὐγενοῦς ψυχῆς, οἷα ἡ τοῦ ἐξόχου καλλιτέχνου, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὸ δικαιούμαι καὶ ἐντεῦθεν ἔτι νὰ βροντοφωνήσω «κιστὰρα εἰς τὸ παράλυστον καὶ νεκρὸν Κράτος», ὅπερ ἐν ᾧ διαφθείρει τὸν Λαὸν διὰ τῆς ἀπαιδεύσεως, τῆς ἀφορήτου φορολογίας καὶ τῆς παραδειγματικῆς ἀσεβείας πρὸς τοὺς νόμους, βραβεύει τὴν διαφθοράν καὶ ἀντιπαρέρχεται ἀδιάφορος καὶ ἀσυγκίνητος πρὸς τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς φιλοπατρίας.

Ἐὰν ἄλλως ἐφέργοντο θὰ ἐτίμων ἑαυτοὺς, διότι διὰ τὸν Λάζαρον Σώχον τὸν περιφρονήσαντα πάντοτε τὰς ἐπιδείξεις ἀρκεῖ ἡ τιμὴ καὶ ἡ λατρεία, ἣν συγκινημένοι ἀπονέμουνσιν αὐτῷ οἱ πολυπληθεῖς ἄνδρες τῶν γραμμάτων καὶ θαυμασταὶ τῶν ἀρετῶν αὐτοῦ καὶ τῆς μεγάλῃς καλλιτεχνικῆς ψυχῆς του.

Ἀγῆρως ἔστω καὶ διδακτικὴ ἡ μνήμη του καὶ ἂν ὁ θάνατος ἀνῆρπασεν αὐτὸν προῶρως ἀπὸ τὴν δόξαν αἱ ἀρεταὶ του θὰ διατηρῶσι πάντοτε αὐτὸν ἐν μέσῳ ἡμῶν.

ΛΟΓΟΣ ἐπικήδειος ἐκφωνηθεὶς προχείρως ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ ναῷ εἰς τὸν νεκρὸν τοῦ ἀειμνήστου **Λαζάρου Σώχου** καλλιτέχνου

ὑπὸ τοῦ δικηγόρου κ. ΚΩΝΣΤ. Μ. ΒΙΔΑΛΗ

Κατάπληκτος ἀλλὰ καὶ συγκινημένος ἐκ τοῦ ἀπροόπτου ὅσον καὶ ὕλιβεροῦ τούτου συμβάντος, τοῦ θανάτου ἐνδόξου τέκνου τῆς ἰδιαίτερας ἡμῶν πατρίδος τῆς Τήνου, Λαζάρου τοῦ Σώχου, ἐδίσταζον νὰ λάβω τὸν λόγον, φοβούμενος μήπως οἱ ἀσθενεῖς μου λόγοι μειώσωσι τὴν ἁξίαν τοῦ ἀνδρός· ὑπέκρινον ὅμως εἰς γενικὴν καὶ ὁμόθυμον ἀπαίτησιν τῆς ἐνταῦθα παροικίας τῶν Τηνίων καὶ δι' τῆς Ἀδελφότητος αὐτῶν, ἥς ἐπλέκτον ἀτετέλει μέλος ὁ μεταστάς, ἀναγκάζομαι νὰ ἀναλάβω τὸ σοβαρὸν τοῦτον λειτουργήμα καὶ ἐπικαλούμενος τὴν ἐπικρατοῦσιν τῆς σεβαστῆς τούτης ὁμιγῆρας νὰ ἀπαγγείλω σύντομον βιογραφικὴν νεκρολογίαν, ὡς ἵστατον ἀποχαιρετισμὸν πολυτίμου φίλου, ὃν τόσον προῶρως καὶ ἀσπλάχνως ἀνῆρπασεν ὁ τυφλὸς θάνατος ἀπὸ τῶν κόλπων ἡμῶν.

Ὁ Λάζαρος Σώχος ἐγεννήθη κατὰ τὸ ἔτος 1862 ἐν τῷ μικρῷ χωρίῳ Ὑστέρνια τοῦ Δήμου Πανόρμου τῆς Τήνου, τῆς Νήσου ἐκείνης τῶν Κυκλάδων, ἥτις ἐγέννησε τοὺς Βιτάλας, τὸν Γκῦζην, τὸν Λύτραν, τὸν Χα-

λεπῶν, τὸν Φιλιππότην καὶ τόσους ἄλλους διασήμους καλλιτέχνας καὶ δικαίως δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ κοινὴ τῆς νεωτέρας Καλλιτεχνίας. Πεπρωτισμένοι μὲ καλλιτεχνικὸν τάλαντον ἤλθεν εἰς τὴν πόλιν τῆς Παλλάδος, φλεγόμενος ἐκ τῆς ἐπιθυμίας πρὸς ἐκμάθησιν τῆς ὁραίας τοῦ Φειδίου τέχνης. Ἡ ἐν τῇ γλυπτικῇ ἐπίδοσις του, συνδυαζομένη μὲ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ φύσιν, ἦτο τοιαύτη, ὥστε εὐθὺς εἰλκυσε τὴν ἀγάπην καὶ τὸν θαυμασμόν τῶν ἐν τῇ σχολῇ τῶν Καλῶν Τεχνῶν καθηγητῶν του.

Τὰ ἐτήσια διαγωνίσματά του, στεφόμενα ὑπὸ θριάμβου, ἐδικαίωσαν τὴν ἐκτίμησιν τῶν Καθηγητῶν του. Αἱ ὑπέροχοι φύσεις δὲν σταματοῦσι, ἀλλ' ἀεὶ ποτε ἐπιζητοῦσι τι πλεονέκεινον, ὅπερ κέκτηνται. Ὁ Λάξαρὸς Σῶχος, ἀριστοῦχοι πλεόν του Μετσοβείου Πολυτεχνείου, ἐζητεῖ εὐρυτέρους καλλιτεχνικοὺς ὁρίζοντας πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν ὀνείρων του. πρᾶγμα δυσχερὲς διὰ πάντα ἄλλον, εὐχερέστατον δι' αὐτόν. Τὸ τελευταῖον ἐξόχου τέχνης καὶ φαντασίας διαγωνίσμα αὐτοῦ ἐν τῷ Πολυτεχνείῳ, ὁ Περσεύς, εἰλκυσε τὴν ἐκτίμησιν τῆς τότε Κυβερνήσεως τοῦ ἀειμνήστου Θ. Διληγιάννη, ἥτις ἐξαπείστειλεν αὐτὸν εἰς τὴν Ἑσπερίαν πρὸς τελειοποίησιν.

Διακριθεὶς ἐν τῇ προπαιδευτικῇ τῶν Παρισίων σχολῇ, ἀκολούτως εἰσηλθεν εἰς τὴν ἐκεῖ Μεγάλῃν τῶν Καλῶν Τεχνῶν Σχολήν, ἐν ἣ τὴν πρώτην μεταξὺ τῶν μαθητῶν πάσης ἐδνότητος κατέλαβε θέσιν. Ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ, τῶν σπουδῶν, κατέστη γνωστὸς εἰς τὸν καλλιτεχνικὸν τῶν Παρισίων κόσμον, παρ' οὗ ἐξετιμᾶτο. Ἐφ' ᾧ ἡ σχολὴ ἐκείνη ἐκτιμῶσα τὴν ἀξίαν τοῦ ἀνδρὸς ἐτίμησε αὐτὸν διὰ τοῦ ἀνωτάτου διπλώματος, οὗτινος σπανιώτατα γίνεται χρῆσις. Ἐκτοτε ἡ φήμη αὐτοῦ ὡς Καλλιτέχνου πρώτης γραμμῆς τὸν ἐπέβαλε εἰς τὸν καλλιτεχνικὸν τῶν Παρισίων κόσμον, οὕτως ὥστε ἐτυχε καὶ τῆς ἐξαιρετικῆς ἐκτιμήσεως τῶν διασημοτέρων τοῦ αἰῶνος καλλιτεχνῶν Μερσιέ καὶ Φλοκῆ, εἰς ὧν τὰ σπουδαστήρια ἐλευθέραν εἶχε τὴν εἴσοδον. Οὗτοι δὲ μετὰ πεποιθήσεως ἀπεδέχοντο τὴν συνεργασίαν τούτου εἰς διαφόρους καλλιτεχνικὰς συνθέσεις, ὧν τὴν ἐκτέλεσιν εἶχεν ἀναλάβει. Δύο ἀριστουργήματα τέχνης καὶ φαντασίας ἔργα αὐτοῦ βραβευθέντα εἰς τὰς Διεθνεῖς Μεγάλας ἐκθέσεις τῶν Παρισίων, ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ἡ Μαῦσα ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ἐστερέωσαν πλεόν τὴν φήμην τοῦ Καλλιτέχνου, ὅστις ἔσχε τῆς ἐξαιρετικῆς τιμῆς καὶ δόξης ν' ἀναγραφῇ τὸ ὄνομα του εἰς τὰς δέλτους τοῦ διεθνοῦς Γαλλικοῦ Λεξικοῦ εἰς τὴν χορείαν τῶν Μεγάλων Καλλιτεχνῶν. Ἡ δὲ Γαλλικὴ Κυβέρνησις ἀπένευεν εἰς τὸν Λάξαρὸν Σῶχον τὸ παράσημον τοῦ Λεγεῶνος τῆς Τιμῆς.

Ἐνῷ δὲ εὐρὸ στάδιον δόξης καὶ πλούτου ἠνοίγετο ἐν Παρισίοις εἰς τὸν Λάξαρὸν Σῶχον, οὗτος τὴν πρὸς τὴν Πατρίδα ἀγάπην τιθέμενος εἰς κρείσσονα μοῖραν τοῦ ἀτομισμοῦ, καίτοι γνωρίζων τὸν στενὸν τῆς Καλλιτεχνίας ὁρίζοντα ἐν Ἑλλάδι, προὔτιμησε νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς τὴν πατρίαν γῆν, ἵνα, εὐγνωμονῶν ἐπαναφέρειν εἰς αὐτὴν τὸ τάλαντον ὅπερ μετὰ τόσου κόπου καὶ ἐπιμελείας εἶχε πολλαπλασιάσει εἰς τὴν ξένην. Ἡ φήμη προέτρεξε τούτου. Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία ἀνοικταῖς ἀγκάλαις ἀνέμενε τὸν νέον καλλιτέχνην, ἵνα ἐμπιστευθῇ εἰς αὐτὸν σοβαρὰς ἐργασίας. Ἡ ἀνύψωσις τοῦ Λέοντος τῆς Χαιρωνίας, τεράστιον ἔργον, ἡ ἐπιτυχὴς συμπληρωσις πλείστον ἀρχαίων ἠκρωτηριασμένων ἀγαλμάτων ἐν Ὀλυμπίᾳ ἐδικαίωσαν τὴν φήμην του, ἐφ' ᾧ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐτίμησεν αὐτὸν διὰ τοῦ Σταυροῦ τοῦ Σωτήρος.

Θανόντος πρὸ τριετίας τοῦ ἀειμνήστου Γ. Βρούττου, Καθηγητοῦ τῆς Γλυπτικῆς ἐν τῷ Πολυτεχνείῳ, ὁ Λάξαρὸς Σῶχος ἦτο ὁ ἐνδεδειγμένος διάδοχός του ἐπιβληθεὶς διὰ τῆς ἀξίας του. Ἡ ἐν τῇ Καθηγητικῇ ἔδρᾳ δρᾶσις του ἦτο ἀνταξία τῆς φήμης του. Κατεδείχθη οὐ μόνον τεχνίτης ἀλλὰ καὶ διδάσκαλος ἔσχατος ὅπερ ἐπι-

μαρτυροῦσιν οἱ ἀπανταχοῦ διακρινόμενοι μαθηταὶ τοῦ.

Τοιαύτη συντόμως ἡ βιογραφία τοῦ Λάξάρου Σῶχου, ὃν ὁ ἀπαίσιος θάνατος τόσον προῶρως ἀφῆρπασε, βυθίσας εἰς ἄφατον πένθος καὶ τὴν ἰδιαίτην αὐτοῦ πατρίδα, τὴν Τήνον, ἥς οἱ κώδωνες τῶν Ἐκκλησιῶν πενθίμως τὴν σιγμὴν ταύτην ἀντηχοῦσιν ἀνὰ τὸ Αἰγαῖον καὶ τὴν ὀλην Ἑλλάδα, εἰς ἣν ὁ θάνατός του καταλείπει δυσαναπλήρωτον κενόν. Ἐὰν ἡ Ἀρχαία Ἑλλάς γεννήσασα τὸν Μῦρωνα, τὸν Πολύκλειτον, τὸν Πραξιτέλην, τὸν Φειδίαν καὶ τὴν μεγάλην ἐκείνην χορείαν τῶν Καλλιτεχνῶν ἐδοξάσθη ἐκ τῶν ἀθανάτων αὐτῶν ἔργων, ἡ νεωτέρα Ἑλλάς γεννήσασα τὸν Λάξαρὸν Σῶχον δικαίως δύναται νὰ καυχῇθῃ ὅτι βαίνει κατὰ πόδας τῆς ἀρχαίας αὐτῆς καλλιτεχνικῆς δόξης. Ὁ μετᾶλλινος ἐφιππος ἀνδριάς τοῦ Μεγάλου στρατηλάτου τῆς ἐπαναστάσεως, τοῦ Κολοκοτρώνη, ὅστις κοσμεῖ τὴν τε πρώτην τῆς Ἑλλάδος πρωτεύουσαν ἀλλὰ καὶ τὴν ἤδη τοιαύτην, ἐν τῷ ὁποίῳ θαυμάζει τις οὐ μόνον τὴν λεπτότητα τῆς τέχνης καὶ τὴν ἀνατομικὴν ἀκριβείαν τῶν γραμμῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν φαντασίαν τοῦ καλλιτέχνου, ἐκλέξαντος τὴν λαμπροτέραν ἱστορικὴν σελίδα τοῦ Μεγάλου Στρατηγοῦ, τὴν μάχην τῶν Δερβενικίων καθ' ἣν μετὰ προσηγουμένην διὰ ρητορικοῦ λόγου ἐνθάρρυνσιν τῶν Ἑλλήνων, ἠγοούμενος τούτου ὁ Στρατηγὸς ἐπετέθη κατὰ τοῦ Δράμαλη, ὃν τελείως κατέστρεψε καὶ ὅπερ θέμα ἀριστοτεχνικῶς ἱστορεῖ ὁ Καλλιτέχνης εἰς τὰ ἐκατέρωθεν τῆς βάσεως ἀνάγλυφα, τὸ πάλλευνον Μνημεῖον τοῦ ἀειμνήστου Π. Μελά πεσόντος ἐν Μακεδονίᾳ ὅπερ κοσμεῖ τὸ Ζάππειον καὶ ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ὁ διαβάτης σταματᾷ ἄκον ἀπορῶν τί πρῶτον νὰ θαυμάσῃ, τὴν τέχνην ἢ τὴν φαντασίαν, διότι ἀμφοτέρω ἀμειλῶνται τὰ ἔργα ταῦτα καὶ τόσα ἄλλα ἐπιμαρτυροῦσι τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων μου.

Ἄλλα ὕπαιγε εἰς εἰρήνην, πολῦτιμε φίλε καὶ ἐνδοξε συμπολίτα. Τὸ τάλαντον ὅπερ ὁ Κύριος ἐνεπιστεύθη σοι ἐπολλαπλασιάσας εἰς δόξαν Σοῦ καὶ τῆς Πατρίδος σου, ἐφ' ᾧ δικαίως ἀνήκει σοι ὁ ἀμάραντος τῆς δόξης στέφανος. Ἐὰν τὸ εὐγενές σου σαρκίον ἐξέλιπε, ἡ μνήμη σου θὰ μένῃ ἀγήρω. Ἡ εἰκὼν σου θὰ τιμᾷ καὶ θὰ δοξάζῃ τὴν Ἑλληνικὴν πινακοθήκην τῶν Μεγάλων Καλλιτεχνῶν ἡ δὲ φιλόφρων ψυχὴ σου περυγίζουσα περὶ ἡμᾶς τὴν σιγμὴν ταύτην, ἀνοικταῖς ἀγκάλαις ἀναμένεται εἰς τὰς οὐράνας θήκας ἐκεῖνας, ἔνθα εὐρηγῇται αἱ ψυχαὶ τοῦ Φειδίου, τοῦ Πραξιτέλους καὶ τῶν ἄλλων Μεγάλων Καλλιτεχνῶν.

Ὑπαγε εἰς εἰρήνην. Ἐστω ἡ μνήμη σου ἀγήρω.

Ἀποχαιρετισμός ἐκφωνηθεὶς ὑπὸ τοῦ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΒΡΑΧΟΠΟΥΛΟΥ μαθητοῦ τοῦ Λάξάρου Σῶχου.

Ἀμείλικτον τὸ τοῦ θανάτου δρέπανον ἀφῆρπασεν αἵφνης τὸν Σεβαστόν μας Καθηγητήν. Ἡ τέχνη τὴν ὁποίαν ἐξύψωσεν καὶ ἡσθάνθη ὁ μακαρίτης, χάνει τὸν ὀργηρόν της σκαπανέα, καὶ τὸ ἡμέτερον τῆς τέχνης ἱερὸν τέμενος δικαίως σήμερον πενθεῖ ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ του. Ἐγὼ δὲ, φόρον ἐλάχιστον ἀποτίνω, καὶ ἐπιθυμίαν ἱερὰν καὶ ἀκατάσχετον ἐκκληρῶν, θλιβερόν δάκρυ σπένδω πρὸ τοῦ σεπτοῦ του λειψάνου καὶ ἐξ ὀνόματος τῶν συσπουδαστῶν μου τὸ ὕστατον προσφώνῳ Χαῖρε.

Πορεῖον, ὦ μακαρία ψυχὴ, τὴν ὁδὸν τῆς αἰωνιότητος ἤσυχος, μὲ τὴν ὑκράδαντον πεποιθήσιν ὅτι ἡμεῖς οἱ μαθηταὶ σου, οὐδέποτε θέλομεν σὲ λησμενήσῃ, ἀλλὰ μετὰ σεβασμοῦ θὰ μνημονεύομεν τοῦ ὀνόματός σου ἔχοντες πρὸ ἡμῶν πάντοτε τὰ πολύτιμα διδάγματά σου. Ἡ εὐγνωμοσύνη μας θέλει εἶσθαι ἀγήρω.

Γαίαν ἔχε ἐλαφρὰν καὶ ἁλίστον τὴν μνήμην Σεβαστέ μου Καθηγητά.